

Nikol Martinková Burianová

Pinocchio - Divadelní svět Brno 2022

17. 8. 2022

Kdo by neznal Pinocchia, příběh chlapce-loutky, který nesmí zalhat, pokud nechce riskovat nežádoucí růst svého nosu. Adaptace francouzského divadelního autora a režiséra Joëla Pommerata se svědomitě drží známého příběhu, ale zároveň si neustále hraje s překračováním a rozměňováním hranic, a tím nastavuje tématům dneška nemilosrdné zrcadlo.

Po příchodu do hlediště diváky přivítá do hněda laděná scéna, která ihned asociuje les, dřevo a přírodní materiály. Kontemplativní náladu vyruší příchod postav, které diváky následně provází celým představením. Ihned po začátku inscenace je divák vtažen do světa cirkusu, marionet a šašků jejichž pantomimické umění, ale i tanec doprovází hudba připomínající hrací skřínky nebo již zmíněný cirkus. Úvodní slova průvodce, který na sebe postupně bere podobu dirigenta orchestru, svědka či principála záměrně oscilují mezi pravdou a nepravdou, mezi realitou a fantasmatem. Ačkoliv se sám zapřísahá, že veškeré dění, ač pozoruhodné, se skutečně stalo, následně obecně umožňuje „nahlédnout“ do mysli slepého chlapce, kterým byl. Je tedy zcela na divákovi, zda se rozhodne vypravěči věřit nebo zůstane ukotvený ve snové rovině.

Inscenace si neustále hraje s překračováním hranic světů či konceptů. Samotný fakt, že všechny postavy kromě Pinocchia během celého představení mají buď nasazenou masku nebo jim tváře zdobí lehce rozmazané ikonické nalíčení mimů, vyzývá k úvahám nad jejich statusem. Představují herci živé bytosti nebo marionety? A proč Pinocchio, kterému jedinému status loutky náleží, je zpodobněn nejvíce lidsky a skutečně? Zajímavé je i pojetí práce s maskou. Unifikovanou podobu masky si herci nasazovali obráceně, čímž opět inscenace rozpustila hranice mezi živou bytostí a antropomorfním stvořením. Tyto postavy se zase o kousek blíží posunuly směrem k ne-skutečnosti a k určité nepřirozenosti. Divák nejenom že nevidí hercův obličej, ale zároveň ví, že ani pod maskou žádný obličej není. Pod maskou se vlastně neskrývá nic než faleš, prázdno, které se ale prezentuje jako „něco“. Vedle umocněného estetického a snad i emotivního zážitku tak tato skutečnost odkrývá jedno z ústředních témat celé inscenace palčivou otázkou pravdy a skutečnosti.

Jak již bylo zmíněno výše, i když sám průvodce explicitně vyzdvihuje význam a hodnotu pravdy, inscenace následně ukazuje, jak relativní a proměnlivá může být. V prvních minutách představení, kdy postavy významně apelují na diváky výchovnými poučkami ve smyslu: lhát se nesmí, musí se poslouchat apod., by se divák mohl obávat přílišného zdůrazňování didaktického vyznění celé hry. Navíc patetická postava otce a karikované ztvárnění nevděčného, sobeckého synka ještě umocňuje stereotypní vidění zápletky. Tyto obavy se ale brzy rozptýlí díky humoru a přidruženým epizodám.

Velmi důležitou komponentou představení je rytmus a v tomto směru je potřeba vyzdvihnout taneční a performativní dovednosti herců. Hra s rytmem opět nabízí mnohá čtení příběhu, když proti sobě staví svět lidí z masa a kostí a svět strojů či předmětů majících lidskou podobu. Pravidelný rytmus tak na jedné straně vytváří aluzi na tlukot srdce, ale na straně druhé odkazuje neustálá repetitivnost k industriálnímu prostředí, kde se vše s naprostou pravidelností strojově opakuje. Hudební složka tak nejenom pomáhá zaujmout a udržet pozornost malých diváků, ale zároveň i koreluje s neustálou hrou na živé a neživé. Koneckonců se jedná o klíčový aspekt zápletky, kdy se touha loutky stát se skutečným chlapcem může nahlížet z mnoha perspektiv, a který umožňuje rozpracování dalších témat. Velmi silná je myšlenka, že se člověk (pokud opravdu chce a vyvine nějaké úsilí) může změnit. Ačkoliv se dětské publikum shodlo, že z kamene se nemůže stát květina a z květiny kámen, na dotaz, zda se ze dřeva může stát člověk, se již ozývaly odpovědi různorodé.

Úsilí Pinocchia stát se lidskou bytostí, myslícím individuem je jakoby vyvráceno finálními replikami postav i samotným Pinocchiem. Tvzením, že být hodný znamená zcela poslouchat tatínka (ostatní autority), se jeví být v rozporu s pojetím svobodného a samostatně myslícího subjektu. Paradoxně se tak může zdát, že ačkoliv se Pinocchio „zbaví“ své neživé dřevěné schránky, charakter loutky, jejíž chování je zcela v režii ostatních, zůstává. Vzhledem k tomu, že téma manipulace a snahy o získání

nezávislosti je v inscenaci umně vyličeno, poslední slib z úst hlavní postavy — „Budu takový tatínku, jaký chcete, abych byl a ještě lepší“ naznačuje, jak je toto téma problematické.

Ačkoliv je představení pro pozornost malého diváka poměrně dlouhé, zdálo se, že si ho i ti nejmenší užili. I přes poměrně naturalisticky ztvárněné hororové scény se nikdo nerozplakal a všichni vydrželi až do konce. Koneckonců pohádky jsou kruté a surové i proto, aby člověka připravili na ne vždy vlídný svět „dospělých“. Ráda bych poděkovala souboru, že citlivým a neotřelým způsobem představil silný příběh, který v sobě ukrývá mnoho témat, jež se zdají být v dnešní době více než aktuální. Soubor tak činí vědomě a apeluje tím i na starší, nebo řekněme dospělejší část publika, aby si občas sáhla na nos.

Nikol Martinková Burianová, doktorandka Ústavu románských jazyků a literatur